

VŠĮ Baltijos aplinkos forumas Lietuvos ornitologų draugija

Lietuvos Respublikos
Žemės ūkio ministerijai
El. paštu: zum@zum.lt

2022-12-16 BEF-4-2173

Kopija:

Lietuvos Respublikos Aplinkos ministerijai (el. paštu: info@am.lt)

Lietuvos nevyriausybinų aplinkosauginių organizacijų koalicijai (el. paštu: info@akoalicija.lt)

DĖL LIETUVOS ŽEMĖS ŪKIO IR KAIMO PLĖTROS 2023-2027 M. STRATEGINIO PLANO ĮGYVENDINIMO TAISYKLIŲ NUOSTATŲ

Susipažinę su LR Žemės ūkio ministerijos (toliau – ŽŪM) 2022-12-09 d. paskelbtu „**Tiesioginių išmokų administravimo ir kontrolės taisyklių projektu**“ (toliau – Taisyklės) ir papildydami 20-12-15 d. siųstą raštą BEF-4-2172, norime išreikšti susirūpinimą dėl ekologinės sistemos (eko-schemos) „Kompleksinė pievų ir šlapynių priežiūros sistema“ veiklai „EB svarbos natūralių pievų, šlapynių bei rūšių buveinių tvarkymas“ numatomų reikalavimų, nes jie liečia visos eilės EB svarbos rūšių ir natūralių buveinių apsaugą Lietuvoje.

Lietuvos žemės ir kaimo plėtros 2023-2027 m. strateginiame plane (toliau – Strateginis planas) minėta eko-shema siekiama užtikrinti šių rūšių ir EB svarbos natūralių buveinių apsaugą: meldinė nendrinukė (*Acrocephalus paludicola*), balinis vėžlys (*Emys orbicularis*), kraujalakinis melsvys (*Maculinea teleius*), niūriaspalvis auksavabalis (*Osmoderma barnabita*), šiaurinis auksinukas (*Lycaena helle*) auksuotoji šaškytė (*Euphydryas aurinia*), plikažiedis linlapis (*Thesium ebracteatum*), stulgys (*Gallinago media*), paprastasis gričiuokas (*Limosa limosa*), raudonkojis tulikas (*Tringa totanus*), didžiosji kuolinga (*Numenius arquata*), 2130 Pilkosios kopos, 2140 Kopų varnauogynai, 2190 Drėgnos tarpkopės, 2320 Pajūrio smėlynų tyruliai, 2330 Nesusivėrusios žemyninės smiltpievės, 5130 Kadagynai, 6120 Karbonatinių smėlynų pievos, 6210 Stepinės pievos, 6230 Rūšių turtingi briedgaurnai, 6270 Rūšių turtingi smilgynai, 6410 Melvenynai, 6430 Eutrofiniai aukštieji žolynai, 6450 Aliuvinės pievos, 6510 Šienaujamos mezofitų pievos, 6530 Miškapievės, 9070 Medžiais apaugusios ganyklos. Konstatuojame, kad šiuo metu skelbiamų Taisyklių redakcijoje numatyti ūkininkavimo reikalavimai neužtikrins reikiamos minėtų rūšių ir buveinių apsaugos, nes skirtingų rūšių biologijos ypatumai diktuoja skirtingus jų buveinių tvarkymo poreikius. Taip pat skiriasi ir natūralių buveinių poreikiai susiję su šienavimo ar ganybos intensyvumu. Kai kuriais atvejais Taisyklėse numatyti reikalavimai bus žalingi saugomoms vertybėms, lemsiantys jų naikinimą. Todėl prašome, konsultuojantis su gamtosaugos specialistais ir socialiniais partneriais, koreguoti Taisyklės atsižvelgiant į rūšių buveinių ir natūralių buveinių tvarkymo poreikius.

Žemiau pateikiame paaiškinimus ir pasiūlymus dėl konkrečių Taisyklėse įtvirtintų eko-schemos „Kompleksinė pievų ir šlapynių priežiūros sistema“ reikalavimų, kurie turėtų didelį neigiamą poveikį minėtų rūšių ir natūralių buveinių apsaugai:

1. Punktai 87.4 ir 87.5 – formuoja nuostatą, jog rūšių apsaugai svarbiuose plotuose ir natūraliose buveinėse gali būti naudojami augalų apsaugos produktai ir trąšos. Terminas „Augalų apsaugos priemonės“ apima ir visus žemės ūkyje naudojamus insekticidus, kuriais naikinami įvairūs žemės ūkio augalų kenkėjai vabzdžiai, kurie yra neatsiejama pievų, šlapynių ir kitų ekosistemų dalis, svarbi ir tuo, kad jais minta daugybė kitų gyvūnų, įskaitant ir saugomų rūšių paukščius. Pažymėtina, kad EB svarbos natūralių pievų ir šlapynių buveinėse Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. kovo 15 d. nutarime Nr. 276 „Dėl bendrųjų buveinių ar paukščių apsaugai svarbių teritorijų nuostatų patvirtinimo“ (Žin., 2004, Nr. 41-1335) augalų apsaugos priemonės ir trąšos negali būti naudojamos, todėl Taisyklių punktus 87.4 ir 87.5 siūlome naikinti. Šie punktai prieštarauja ir Taisyklių 89.5. punktui.
2. Punktas 89.2 nurodo, jog pareiškėjai, siekiantys gauti paramą pagal veiklą „EB svarbos natūralių pievų, šlapynių bei rūšių buveinių tvarkymas“, privalo turėti gyvulių. Manome, kad toks reikalavimas yra perteklinis, nes užkerta kelią saugomų rūšių ir natūralias buveines tvarkyti gyvulių nelaikantiems ūkininkams (pvz. ūkininkams, kurie specializuojasi pašarų gamyboje ir jų pardavime). Šis reikalavimas sukuria prielaidas jog dalis saugomoms rūšims ir buveinėms svarbių teritorijų nebus tvarkomos pagal gamtosauginius poreikius, kadangi ūkininkai nelaikantys gyvulių neturės galimybės dalyvauti šioje eko-schemoje, to pasekoje gamtosauginiu požiūriu prioritetiniuose plotuose imsis veiklos lemiančios degradaciją saugomų vertybių, kurių apsaugos užtikrinimas yra viešasis interesas ir šalies išsipareigojami ES. Mums yra suprantamas ŽŪM suinteresuotumas Strateginio plano intervencijų pagalba palaikyti realiai ūkininkaujančius ūkininkus ir neremti ūkinės veiklos imituojančių subjektų. Tačiau būtent šios eko-schemos prioritetas yra užtikrinti EB svarbos saugomų gamtos paveldo vertybių apsaugą ir tinkamą priežiūrą. Atsižvelgiant į šių saugomų vertybių nepakankamą apsaugos būklę ir blogėjančias tendencijas, visų subjektų pastangos, nepriklausomai nuo jų ūkininkavimo pobūdžio yra skatintinos. Mūsų nuomone, aktyvaus ūkininko apibrėžimo sąvoka yra pakankamas kriterijus, skatinantis BŽŪP paramos nukreipimą tinkama linkme.
3. Punktas 89.7 nustato visoms rūšims (išskyrus balinius vėžlius) ir buveinėms bendrus šienavimo terminų reikalavimus (šienavimo pradžia – nuo birželio 20 d., o pabaiga – iki rugpjūčio 1 d.). Dėl veisimose biologijos ypatybių, daliai tikslinių saugomų rūšių nustatytas šienavimo pradžios terminas yra per ankstyvas, neužtikrinantis jų apsaugos poreikių. Pvz. nustatyta šienavimo pradžia neatitinka ne tik meldinės nendrinukės (apie tai minėjome rašte 20-12-15 BEF-4-2172), bet ir didžiosios kuolingos, bei stulgio apsaugos poreikių. Atkreipiame dėmesį jog didžioji kuolinga yra ypatingai retas sparnuotis su labai negausia populiacija Lietuvoje, o negausi stulgio populiacija yra paplitusi labai lokaliai šalyje, todėl tokios vietos yra ypač svarbios jų apsaugai. Abi minėtos rūšys mūsų šalyje turi griežtai saugomos, o tarptautiniu mastu stulgys turi globaliai nykstančios rūšies statusą. Siūlome didžiosios kuolingos bei stulgio buveinių apsaugos teritorijose taikyti liepos 15 d. šienavimo pradžios terminą. Taip pat norime atkreipti dėmesį jog nustačius šienavimo pradžią nuo liepos 15 d. (taip kaip Taisyklėse numatyta balinio vėžlio buveinėse) reikalavimas šienavimą baigti iki rugpjūčio 1 d. lemia jog ūkininkai privalės atlikti šienavimo darbus per 2 savaitių laikotarpį. Mūsų nuomone, toks reikalavimas yra sunkiai įgyvendinamas, nepagrįstai apsunkinantis ūkininkus. Dažnu atveju, tokios pievos bus drėgnos, o šiuo vasaros laikotarpiu dažnai pasitaiko nepalankios oro sąlygos nupjauti ir išdžiovinti šieną. Siūlome vietovėse kuriose taikoma šienapjūtės pradžia nuo liepos 15 d. pavėlinti ir reikalavimą šienapjūtės pabaigai (jį derinant su kitais terminais siekiant optimizuoti įgyvendinimo kontrolės procesus).

Taip pat atkreipiame dėmesį jog Taisyklėse apibūdinamas daugiamečių pievų apibrėžimas tik iš dalies atitinka Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (ES) 2021/2115 (toliau tekste – Reglamentas) nustatytą apibrėžimą. Taisyklės neapima sekančios Reglamento 4 straipsnio, 3 punkto c) dalies daugiamečio žolyno ir daugiametės ganyklos apibrėžimo: „*Joje gali augti arba būti auginami ir kitų rūšių augalai, pavyzdžiui, krūmai arba medžiai, kurie gali būti skirti ganymui, ir, jeigu taip nusprendžia valstybės narės, kitų rūšių augalai,*

pavyzdžiui, krūmai arba medžiai, kurie gali būti skirti gyvūnų pašarui, su sąlyga, kad joje ir toliau vyrauja žolė ir kiti žoliniai pašarai.

Valstybės narės taip pat gali nuspręsti, kad daugiamečiu žolynu būtų laikoma šių rūšių žemė:

i) žemė, kurioje auga arba yra auginami bet kurios rūšies šiame punkte nurodyti augalai ir kuri naudojama pagal nusistovėjusią vietos praktiką, kai žolė ir kiti žoliniai pašarai ganyklų plotuose tradiciškai nevyrauja arba neauga;

ii) žemė, kurioje auga arba yra auginami bet kurios rūšies šiame punkte nurodyti augalai, kai žolė ir kiti žoliniai pašarai ganyklų plotuose nevyrauja arba neauga.“

Tradicinio ir ūkininkavimo Lietuvoje bruožai lėmė jog daugiamečiuose žolynuose ir ganyklose gali augti krūmai, medžiai ir kiti augalai, pvz. drėgnesniuose žolynuose nendrės ir kupstinės viksvos. Lietuvoje sutinkamos ir saugomos EB svarbos buveinės 5130 kadagnai, 6530 Miškapiėvės, 9070 Medžiais apaugusios ganyklos susiformavo ir gali būti palaikomos dėka šiose vietovėse vykdomos žemės ūkio veiklos (gyvulių ganymo ir/ar šienavimo). Drėgnose kūpstinėse ir/ar nendrėmis apaugusiose ganyklose ganomi gyvuliai, o ganyklose esančios medžių ir krūmų grupės yra svarbus ganyklų bruožas užtikrinantis gyvulių gerovę bei pašaro įvairovę. Tačiau iki šiol dauguma tokių plotų nebuvo pripažįstami kaip geros agrarinės būklės ir juose ūkininkauti dalyvaujant BŽŪP intervencijose nebuvo galima. Mūsų nuomone, toks susiaurintas Reglamento nuostatų perkėlimas neatsižvelgia į tradicinio ūkininkavimo bruožus ir yra žalingas biologinės įvairovės apsaugos kontekste, o taip pat prisideda prie nepalankių sąlygų gyvulininkystei plėtojimo. Siūlome pilna apimtimi perkelti minėtą Reglamento sąlygą ir sudaryti sąlygas aukščiau minėtose buveinėse vykdyti ūkinę veiklą mokant tiesiogines išmokas ir sudarant sąlygas dalyvauti kitose Strateginio plano intervencijose.

Norime atkreipti dėmesį į „**Žemės ūkio naudmenų geros agrarinės būklės ir aplinkosaugos būklės reikalavimų, taikomų nuo 2023 metų aprašo**“ projekte esančias nuostatas, kurios taip pat yra viešinamos LT Žemės ūkio ministerijos interneto svetainėje (prieiga 2022-12-16 d). Šio aprašo II skyriaus 2.1 punkto aprašyme minima jog „Daugiametės pievos, kuriose pievų augalai sunyko ir (arba) vyrauja piktžolės, gali būti atnaujintos (persėtos) taikant negilų dirvos įdirbimą arba nearimines žemės dirbimo technologijas ir toliau deklaruojamos naudmenos kodu DGP“. Tokios sąlygos taikymas saugomų natūralių ir pusiau natūralių pievų buveinėse faktiškai sunaikintų šias buveines. Siūlome taisyklėse numatyti išimtį nurodančią jog išskirtuose natūraliose ir pusiau natūraliose pievų buveinėse pievų atnaujinimas taikant negilų dirvos dirbimą ar neariminės technologijos taikymą būtų draudžiamas.

Prašome informuoti apie ketinimus tikslinti Taisyklių reikalavimus. Siūlomi Taisyklių pakeitimai bei identifikuotų gamtosauginių požiūrių probleminių nuostatų ištaisymas, reikšmingai prisidėtų tiek prie tikslinių rūšių, tiek ir bendrai kaimiško kraštovaizdžio paukščių populiacijų būklės gerinimo. Esame pasirengę aktyviai bendradarbiauti teikiant siūlymus Taisyklių tobulinimui darbine tvarka ar kitais formatais.

Baltijos aplinkos forumo ir Lietuvos ornitologų draugijos vardu,

VŠĮ Baltijos aplinkos forumo direktorius

Žymantas Morkvėnas

Ž. Morkvėnas, el. p. zymantas.morkvenas@bef.lt, tel.: +370 614 72597

G. Riauba, el. p. gintaras.riuba@bef.lt, tel. +370 687 13914